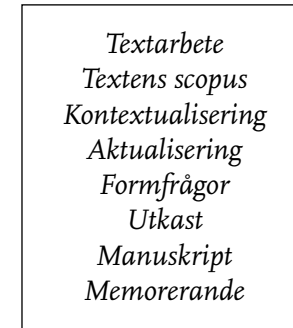

SCHEMAT

DET SCHEMA FÖR DET HOMILETISKA hantverket som ligger till grund för framställningen ser ut på följande sätt:

Textarbete

Dagens texter föreligger. Efter bön om den helige Andes ledning sker det första mötet med texterna. En av texterna, företrädesvis evangeliet, står fram som huvudtext/predikotext. Det blir denna text som särskilt studeras.

Kan texten läsas på grundspråket, är det ett första steg. Detta kan ersättas av läsning i olika översättningar, gärna med ordstudier. Härefter konsulteras bibelkommentarer och anteckningarna kan bli många och spridda. Annan bibellitteratur som uppslagsbok, konkordans m m kan nu komma in. Bibelexegetikern bjuder oss många hjälpmedel. Betydelsen av detta grundläggande textstudium kan knappast överskattas, men en gräns måste sättas. Utifrån anteckningarna är nu uppgiften att se ett centrum.

Textens scopus

Det inledande arbetet med texten ringar in textens huvudmening och huvudärende. Man brukar tala om textens scopus. Det är viktigt att nu enkelt formulera detta scopus. Denna formulering blir riktningsgivare under det fortsatta förberedelsearbetet. Formuleringen kommer inte alltid, kanske sällan, att direkt återges i predikan. Det gör den inte mindre angelägen; i förberedelsen läggs grunden för den förkunnelse som skall vara ren och klar.

Jämte textens scopus gäller det också att ta vara på annat som texten bär fram. Dessa textens sidomeningar, biscopi, följer i huvudärendets spår.

Kontextualisering

Med kontextualisering avses här inte att uppmärksamma predikoparikopens kontext i respektive bibelbok – det tillhör textarbetet. I stället handlar det om att se den aktuella texten och dess budskap i det sammanhang som är Kristi kyrkas.

Till kontextualiseringen hör då först, att kyrkans dogma får komma till tals. Vad i kyrkans bekännelse aktualiseras i predikotextens budskap? Bekännelsen visar på en enhet i den bibliska mångfalden och befördrar den gamla metoden att tolka skrift med skrift. Bengt Hägglund påpekar, att det från början har "varit en given förutsättning i kristen predikan och undervisning, att den kristna tron på en gång var en tro på hela den uppenbarelse, som rymdes i den heliga Skrift, och en tro, vilken kunde sammanfattas i några få punkter, som angav det mest centrala och mest ofrånkomliga i Bibelns innehåll." I trosläran finns därför den adekvata kontexten för det bibliska budskapet.

När det i det följande sker hänvisningar till kyrkans troslära, kommer det framför allt att vara katekesutvecklingen som åberopas. I så gott som allt konfirmandmaterial finns fortfarande en koppling till katekestraditionen. För övrigt saknas en vår tids katekesutveckling. Men den vi har, 1878 års utveckling av Luthers lilla katekes och enskilda bearbetningar av denna, ger med noggrann uppbyggnad i 268 frågor och svar en direkt tillgänglig sammanfattning av läran. För att helt kunna tillgodogöra sig innehållet i denna handbok behöver läsaren förutom bibel och evangeliebok helst ha tillgång till en upplaga av katekesutvecklingen.

Utöver sambandet med kyrkans dogma hör också kopplingen till kyrkans liturgi hit. Det är i gudstjänstens sammanhang som bibeltexterna primärt har blivit lästa och förstådda. Det handlar därför om att se vad i kyrkans liturgi som aktualiseras genom den aktuella texten.

Till den stora kontexten hör också kyrkoåret och dess uppbyggnad, se kap III.

Aktualisering

Aktualisering avser vad texten säger till församlingen i den situation som är den innevarande. Man finner metoden att göra detta noggrant formulerad i det katolska bibeltolkningsdokumentet "Att tolka bibeln idag"; aktualiseringsprocessen beskrivs i tre punkter: "1. att lyssna till ordet utifrån den nuvarande situationen; 2. att urskilja vilka aspekter i den nuvarande situationen som bibeltexten kastar ljus över eller ifrågasätter; 3. att ur den av fullhet av mening laddade bibeltexten lyfta fram de element som på det bästa sättet, och i överensstämmelse med Guds vilja att rädda världen i och genom Kristus, kan hjälpa till förändring av den rådande situationen."

Det är predikans tillämpande sida som det framför allt gäller

i aktualiseringen. Det aktuella budskapet skall möta församlingens behov och de varierande behov som finns bland lyssnarna. Tillämpningsschemat från pietistisk predikotradition kan när det gäller det sistnämnda finnas med som en påminnelse för predikanten; man predikar för tre kategorier lyssnare: oomvända, uppväckta och troende. Det är kanske av särskild vikt att inte glömma den sistnämnda kategorin, dvs församlingens kärnan. Då kan det för tillfälliga gudstjänstdeltagare ibland få handla om att "tjuvlyssna".

Det är i detta sammanhang som predikans profetiska sida framträder. Aposteln Paulus stryker under vikten av det profetiska, när han uppmanar: "Sträva efter kärleken, men sök också vinna de andliga gåvorna, helst gåvan att profetera." (1 Kor 14:1) Med den helige Andes ledning kan predikanten få vara den profettröst som "bygger upp, förmanar och tröstar" (1 Kor 14:46).

Det normala är att den eller de som har det pastorala ansvaret i församlingen också predikar. I förkunnelsen finns en offentlig själavård: i söndagens predikan löper de pastorala trådarna samman. Utifrån herdeuppgiften aktualiseras församlingens särskilda behov i ett samspel med de givna bibeltexterna.

Formfrågor

Efter den innehållsliga begrundan kommer så frågan om hur predikan skall utformas. Det finns många typer och modeller, när det gäller predikans form. Här skall två huvudtyper skissas. Den första är den tematiska predikoformen, som länge var den dominerande och stilbildande i evangelisk tradition. I temapredikan finns ett tema/ämne som behandlas i predikans markerade delar. Delarna är kanske ofta tre, men det är inte självklart så och det har i pietistisk predikotradition ingenting att göra med predikans trefaldiga tillämpning. Temat skall gärna påstå något, dvs vara mer än en rubrik. Det av predikanten formulerade sco-

pus kan sällan användas rakt upp och ner, men temat bör givetvis ansluta till scopus. Man måste inte alltid så tydligt ange tema och deltemata; de kan finnas med också på ett mera lågmält sätt. Den tematiska predikotypen har visat sig vara en slitstark form. Den hjälper åhörarna att följa linjen samtidigt som den hjälper predikanten att predika klart.

Den andra huvudtypen är den som ibland kallas homilian. I homilian går predikanten igenom texten vers för vers med utläggning och tillämpning. Texten blir på detta sätt verkligen utlagd. Svagheten ligger på det pedagogiska planet; överblick och sammanhang får inte gå förlorade. Denna typ av predikan kräver därför mycket förarbete. Klassiska förebilder kan vara Luther och Rosenius.

Valet av predikoform kan påverkas av vad man kommit fram till under textarbetets gång. Att ibland variera sin predikoform kan vara en god regel; dels fastnar man inte i ett visst koncept, dels stimuleras lyssnandet av att formen inte är helt förutsägbar. Ibland kan predikan formeras till något av ett mellanting mellan de båda ovan skissade huvudformerna.

Formfrågan aktualiserar det retoriska i vidare mening. Av de principer som mer eller mindre präglar det offentliga talet kan predikanten lära sig ett och annat. En viktig sak gäller hur ett tal bör inledas. Den klassiska retoriken säger här, att talaren inledningsvis skall väcka intresse och beröra åhörarnas välvilja. Men samtidigt som retoriken inte är oviktig får det retoriskt sköna eller korrekta inte ta överhanden.

Det kan vara angeläget att det i predikan finns berättelser och bilder som illustrerar vad orden formulerar. De medeltida folkpredikanterna är här några av föregångarna. Berättandet har som en del av den stora berättelsen, bibelberättelsen, en viktig funktion. För predikanten kan det handla om att ur det egna förrådet eller ur berättelsesamlingen hämta fram något som inte

ska finnas med för sin egen skull utan få en funktion i att föra predikan framåt.

Utkast

Första steget när formen bestämts, är att göra ett så fullödigt utkast som möjligt. Först därefter växer manuskriptet fram. Gäller det en tematisk predikan, samlar man relevanta noteringar och tankar vid varje formulerat delavsnitt. För homilian noteras från textens början till slut vad som är relevant att ta upp.

Vid utkastarbetet är det vidare viktigt att iaktta den röda tråd som scopusformuleringen ger och att därför från början koppla inledning och avslutning till varandra. Ett genomarbetat utkast är till stor hjälp vid det arbete med manuskript som sedan följer. Utkastet får dock inte ha en så vidlyftig omfattning att formen blir viktigare än innehållet.

Manuskript

Om man väljer att göra ett fullt utskrivet manuskript, bör man hela tiden tänka på att det avser muntlig framställning; hur det hörs måste få styra hur det skrivs, snarare än att man håller sig till skriftspråkets regelverk. Består manus av stödord, kan det vara viktigt att somliga passager mera detaljerat formuleras i skrift, för att undvika longörer och otydligheter.

Memorerande

Det manus som vuxit fram under predikoberedelsen skall nu tjäna som underlag för det som allt mynnar ut i: det muntliga framförandet. En viktig del av förberedelsen är det sista, nämligen detta att memorera sitt manus. Det handlar om att vara så fri från det som möjligt. Till denna del av förberedelsen hör också beredskapen till lyhördhet under framförandet, för att kunna ny-

ansera och komplettera i stunden.

Vid "processens" slut står jag där sedan som predikant exponerad i predikosituationen samtidigt som jag är en i raden av de tjänare som burit fram eller som nu bär fram Guds ord. Den norske homiletikern Olav Skjevesland målar i ett koncentrat upp situationen: "Jag klär mig i prästdräkten. Den är barmhärtig, den skyler mig. Samtidigt markerar den mig också, den pekar ut mig som Ordets tjänare. Jag sänds vecka efter vecka in i Skriftens landskap för att hämta fram nytt och gammalt från ett rikt förråd, lik en skriftlärd som är upplärd för himmelriket (Matt 13:52). Dold, och lika fullt exponerad – det är min paradoxala situation på predikstolen."